

KNJIŽEVNOST.

Gorenjska knjižnica. III. zvezek. — V Kranju 1912. Izdaja Tiskovno društvo v Kranju. Cena 30 vin. — To je čisto drobna knjižica osmerih kratkih podlistkov, ena izmed tistih mnogih brošur, ki jim je že pri rojstvu sojeno, da jih svet prezre. Komur pride v roke, pride le slučajno. Pa je važna, ker zbira originalno slovensko podlistkarsko literaturo, ki je bila doslej pri nas vse premalo cenjena; naše dnevno časopisje kaže — v tragičnem neumevanju svoje naloge — premalo zmisla za literarno važnost vrstic pod črto. Prav zato je namen Gorenjske knjižnice dober in zbirka sama priporočljiva.

Tretji zvezek prinaša na prvem mestu podlistek Izpokorjena romarica, napisal Proto Konec (eden izmed psevdonimov Petra Bohinjca). Dogodbica je stara, tako preproste in lahko umljive tragike, da s podobnimi snovmi dijaki-začetniki mnogokrat nastopajo pot pripovedovalca: ljubezenska lehkomišelnost, greh in pokora. Toda pripovedovana je s toliko epično kratkobesednostjo in napetostjo, s tako finim občutkom za bistvenost in plastiko, da bi je bralec skoro ne prisodil istemu Bohincu, ki je prej pisal dolge, predolge povesti. Začne se tako: „Pod šmarno goro, v pobočju, izza gruč gostih jablan, kuka rumena hišica. Rumeni hišici gospodnji deklica močnih mišic, bele polti, hudih oči. Očeta so ji ubili, mater zakopali, brata potopili, sestro zamožili...“ In tako gre naprej, skoro v načem slogu narodne pravljice, beseda stopa k besedi in se združuje v eno samo, veskos koncentrično prečuvstvovano celoto. To formalno celoto je pisatelj hotel okovati tudi v idejni obroč in je zapisal za moto narodni motiv: „Ima jopič urezan — na vižo novó“, dobro, pa brez potrebe. — Bogve, ali imata Bohinjec in gorenjska knjižnica še več takega dragocenega drobiža?

Iz ostale vsebine tretjega zvezka bi morali sklepati, da ne. Zastopana sta še Ljubo Mrak in Fr. Ks. Steržaj, vsak s tremi podlistki. Steržaj piše o bohinjskih gorah in prebivalcih, ki med njimi živi in dela, včasih bolje, včasih slabše, a nikoli posebno dobro — „po starem“. Lovi se z dolgimi besedami za opisi narave in se muči, da bi točno in obširno podal duševna razpoloženja, sanje in misli svojih ljudi, ter končuje črtico n. pr. „Doma pa sta žalovala in še žalujeta oče in mati za sinom — edincem, ki ga je ugonobila neukročena strast —“ (v resnici ga ni ugonobila neukročena strast, ampak slučajno ubila puška). Torej prav po starem. Te vrste literatura

je podobna ostankom starih mestnih noš, ki čez sto let žive na deželi zanemarjeno življenje, in tak literat podoban znanstveniku, ki bi danes s trudom vedno nanovo dokazoval, da sestoji voda iz vodika in kisika, in podoben božjepotniku, ki bi danes šel z vozom ali peš v Kelmorajn. Literatura te vrste ni slaba, ker je stara, ampak zato, ker je za bodoči razvoj slovstva brez pomena. Način, kot Steržaj rešuje slovstvene probleme, je izgotovljena naloga in slovstveno življenje ga je delo ad acta. Treba se je torej ozreti po težavnejšem delu in novih rešitvah.

Ljubo Mrak ima tri drobtine; med njimi je najboljša „Pravljica o treh vitezi“, dasi je le malo izpremenjen motiv iz „Beneškega trgovca“. Mrak piše vseskoz gladko in lahko.

I. C.

H. Družovič: „Lira.“ Kot glasbeni pedagog na Slovenskem že znani O. Družovič nam je podal novo zbirko moških zborov kot srednješolsko pesmarico pod imenom „Lira“. Uvodoma je natisnjen prav kratek obris itak ne obširne glasbene zgodovine slovenske in potem „Pregled teoretiške stvarine“, kate-rega pa bo moral vsak pevovodja, ali kdorkoli bo iz te knjige poučeval teorijo, precej izpopolniti. Tako o starih ključih ni nikjer govora, dalje o pregledu oktav, o enharmoniji, ki je v modernih skladbah velike važnosti, o konsonancah in disonancah. Tudi skale niso popolne, manjka n. pr. des-dur, sicer enharmonična cis-dur, pa bi ravno raditega bilo umestno navesti je, saj jo moderni skladatelji kaj radi rabijo. Najvažnejše poglavje, mozeg glasbe, intervali, bi pa morali biti vse širše obdelani. Tako pa je še to pomanjkljivo, kar stoji v štirih vrstah. Zakaj so izostale zmanjšane terce in sekste? Zakaj

ALPSKA TURA. POT ČEZ UČKO GORO.

stoje n. pr. zmanjšana prima, oktava in nadmerna oktava brez komentarja med drugimi intervali? Če je knjiga namenjena, recimo, v prvi vrsti srednješolski mladini, bi bilo po mojem mnenju mnogo koristneje, baviti se bolj obširno z glasbeno teorijo, kot se je razvijala do današnjega dne, in raje opustiti marsikak zbor ali zborček, ki nima posebne umetniške vrednosti in ne življenjske sile, ki se morda še nikdar ni in se ne bo pel. Tudi poglavje o pevski tehniki bi zaslužilo več pozornosti. Knjižici imata vendar namen izobraziti začetnika, ki bo pa moral neizogibno popolniti svoje znanje, čim ju odloži.

V zbirki so zastopani vsi domači skladatelji, kar se mi zdi posebno hvalevredno, tudi tuji, slovanski in neslovanski. Poleg narodnega blaga najdeš tu obilico umetnih pesmi raznih narodov. V tem pa ravno,

se mi zdi, tiči pedagoški pomen pesmarice. Kolikor je meni znano, smo tako knjižico pri nas pogrešali, zelo pogrešali. Vsaka narodna pesem ima nekaj svojega obilježja, bodisi v ritmu, melodiji, intervalih itd. Koliko hitreje in prostee diha začetnik-skladatelj, čim spozna poleg naše, žal še borne umetne in naše, v nobenem oziru posebno markantne narodne pesmi tudi tuj produkt. Ne morem trditi, da so vse narodne pesmi v pesmarici zgledno harmonizirane, toda učenec, ki obvlada harmonijo, si bo lahko sam izboljšal trša mesta. Tako je tudi to delo poleg svojih hib prav znatnega pomena v naši literaturi; naj bi se mnogo rabilo, ker bo brez dvoma mnogo koristilo. Cena obeh 395 strani obsežajočih knjižic je 3 K 50 h. Tisk je čeden. Založila je in prodaja pesmarico Kat. Bukvarina. **Ant. Svetek.**

TO IN ONO.

IV. jugoslovanska umetniška razstava.

Misel jugoslovanskih umetniških razstav je izšla od Srbov. V Beogradu se je tudi vršila prva jugoslovanska umetniška razstava l. 1904. in je bila prenesena od tam v Sofijo. Temu dogodku je sledil naslednje leto drugi, nujna posledica prvega, ali pravzaprav bi se bil moral izvršiti že pred prvim, ker je bil za nadaljnje delo v započeti smeri neobhodno potrebna podlaga. L. 1905. se je namreč ustanovila zveza jugoslovanskih umetnikov, Lada, obstoječa iz štirih narodnih sekcij s sedeži v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in Sofiji. Slovenci so se sicer udeležili že I. razstave, vendar so bili pri ustanovitvi Lade toliko kot neudeleženi, pozneje so pa ustanovili lastno podružnico. Sklenilo se je, prirediti razstave povrsti po vseh jugoslovanskih glavnih mestih, kakor si tudi v predsedstvu Lade sledijo po določenem redu vse sekcije. Tako se je II. razstava vršila v Sofiji, III. v Zagrebu, IV. pa letos namesto v Ljubljani zopet v Beogradu. Po številu (okoli 1000) razstavljenih umetnin je bila razstava prav imponantna, kvaliteta razstavljenih predmetov pa je bila nad vse različna, in kolikor poznamo jugoslovanske umetnike, so zmožni kvalitativno veliko več, kot je pokazala ta razstava. Pa je tudi naravno tako, ker prvič namen razstave pri vsej dobri volji prirediteljev ne more biti ta, da pokaže vse zmožnosti jugoslovanskih umetnikov, na drugi strani pa je bilo več najzanimivejših in najsilnejših osebnosti slabo ali sploh ne zastopanih.

Razstava je bila urejena po umetniških skupinah in ne po narodnostih, kot bi bilo najprej pričakovati. Ta društva so Lada s štirimi narodnostnimi sekcijami. V slovenski sekciji Lade so razstavili: Ivan Vavpotič, I. Vesel, H. Gerbič, H. Smrekar, M. Sternen, R. Sternen-Klein, Fr. Ropret, A. Šantlova, S. Šantel, H. Šantlova. Drugo društvo, ki je razstavilo, je Medulić, društvo hrvaških in srbskih umetnikov; s temi so razstavili tudi Slovenci: Grohar, Gustinčič, Dolinar, Žmitek, Ana Zupanec, Jakopič, Jama in Berneker. Posebej sta razstavila: Društvo bolgarskih umetnikov in Društvo srpskih umetnikov. Poleg teh je raz-

stavilo tudi nekaj neorganiziranih umetnikov; izmed Slovencev: Klemenčič, oba Magolića in v Ljubljani bivajoči Rašica.

Najvažnejši umetniki Lade so: Slikarji: Auer, Bužan, Crnčić, Čikoš-Sesia, Iveković, Tišov, Věšin; kiparji: Frangeš, Valdec, Roksandić; Medulić: Ljuba Babić, Vidović, Krizman, Rački, Meštrović (kipar), Rosandić (kipar).

Splošno lahko rečemo, da so v Ladi samo starejše moči konservativnih smeri, brez prav silnih umetniških potenc; imena, ki sem jih navedel, značijo v smerih, ki jih zastopajo, višek zmožnosti v tem društvu zbranih moči. — Drugače Medulić. Tu so zbrane same moderne, po napredku stremeče sile, boreče se kot ostali kulturni svet v zapadni Evropi za novo monumentalno umetnost, ki je ne zanima samo svet, kakor ga vidimo pod različnimi pogoji razsvetljave, oddaljenosti in okolice; to nalogo je rešil že impresionizem, sedaj pa postaja umetnost zopet ta, kar je bila skoz toliko stoletij: izraz umetnikovih čustev in mišljenja na eni strani, na drugi spremljevalka vsakdanjega življenja kot eno najvažnejših kulturnih izrazil. Babić, Krizman, Meštrović in Rosandić so glavne osebnosti te struje in jo tudi dobro označujejo.

Kar se tiče ostalih dveh društev, ki sta tudi razstavili: Društvo bolgarskih umetnikov in Društvo srpskih umetnikov, ne vsebujeta nobene silne umetniške osebnosti, sicer sta pa odsev novejših, posebno tehničnih stremeljenj med Francozi in drugod v zapadni Evropi.

Na razstavi je bil poseben oddelek za arhitekturo. Tu se vidi, kako je posebno pri Hrvatih prodrli že moderni princip, o čemer pa najlepše priča Zagreb sam, kjer na vsakem koraku srečavaš lepe moderne stavbe, v okolici pa prekrasne vile. Tudi pri Srbih je par prav zanimivih moči; Bajalovićev srpski paviljon v Rimu je lansko leto vzbujal pozornost vseh obiskovalcev. Izmed Slovencev je razstavil samo Koch, ki mu pa odločno manjka umetniškega značaja.

Ako se nazadnje ozremo na narodnosti, ki so razstavile, moramo priznati prvenstvo med vsemi Hrvatom, ako tem prištejemo Meštrovića in Rosandića, ki sta Dalmatinca in ju enkrat Srbi, potem zopet